

VERBAND DISCRIMINATIE EN DEPRESSIE

Vaker depressie bij migranten dan autoctonen

Uit meerdere onderzoeken blijkt dat discriminatie op basis van etnische afkomst een negatieve invloed heeft op de gezondheid. In Nederland heeft 55 procent van de volwassen Marokkaanse en 48 procent van de Turkse Nederlanders te maken (gehad) met discriminatie. Studies uit Engeland en de Verenigde Staten laten zien dat discriminatie samenhangt met een slechter ervaren gezondheid, gebruik van verdovende middelen, hoge bloeddruk en een minder goede psychische gezondheid.

KAREN HOSPER

Dit artikel belicht de resultaten uit een onderzoek onder 15- tot 24-jarige Turkse en Marokkaanse jongeren woonachtig in Amsterdam. Onderzocht is hoe vaak deze jongeren discriminatie ervaren, in welke mate zij depressieve symptomen rapporteren en of er een verband is tussen discriminatie en depressie.

Depressie komt meer voor onder migranten dan onder autochtone Nederlanders. De oorzaken hiervoor worden meestal gezocht in de lagere sociaaleconomische status en integratieproblematiek. Echter, meestal blijken deze factoren niet alles te kunnen verklaren. Discriminatie als onderliggende oorzaak van het vaker voorkomen van depressie in migrantengroepen

▲ Marokkaanse jongeren ervaren vaker discriminatie als groep.

heeft de laatste jaren meer aandacht gekregen, vooral in het buitenland. In Nederland is daar nog nauwelijks onderzoek naar gedaan. De link tussen discriminatie en gezondheid wordt verklaard vanuit het zogenaamde *stress copingmodel*. Discrimi- ►

MATEN VOOR DEPRESSIE EN DISCRIMINATIE

Depressie is in deze studie gemeten met de CES-D (Centre for Epidemiological Studies – Depression). Deze lijst bestaat uit twintig statements met betrekking tot de gemoedstoestand. Deze statements kunnen beoordeeld worden op een vierpuntschaal (van zelden/nooit tot vaak/altijd). Deze lijst werd in eerdere studies voldoende betrouwbaar en valide beoordeeld bij gebruik onder jonge

volwassenen. Discriminatie is gemeten op twee niveaus. Op persoonlijk niveau is de vraag gesteld: hoe vaak voel jij je persoonlijk gediscrimineerd vanwege je Turkse of Marokkaanse afkomst? Op groepsniveau volgden vijf vragen die betrekking hadden op verschillende sociale domeinen: contact met de politie, op school, op straat, op de werkvloer en contact met overheidsinstellingen.

sie. Groepsdiscriminatie binnen de school vormde hierop een uitzondering. Dit gold trouwens alleen voor de Marokkaanse en niet voor de Turkse groep.

VERBAND

Samengevat laat deze studie zien dat er een duidelijk verband is tussen de mate waarin Turkse en Marokkaanse jongeren discriminatie ervaren en de mate waarin zij symptomen van depressie vertonen. Dit verband is het sterkst onder Marokkaanse jongeren. Interessant genoeg komt depressie veel vaker voor onder Turkse jongeren, maar kennelijk speelt discriminatie bij hen een kleinere rol bij de ontwikkeling van dit ziektebeeld dan bij de Marokkaanse groep. Opvallend is dat zowel Turken als Marokkanen vaker discriminatie tegenover de groep als geheel ervaren dan op persoonlijk niveau.

Een noodzakelijke kanttekening bij ons onderzoek is dat we niet zonder meer kunnen spreken van een oorzakelijk verband. We kunnen niet stellen dat discriminatie tot depressie leidt. Het is namelijk ook goed mogelijk dat personen die depressief zijn zich vaker gediscrimineerd voelen. Daarnaast kunnen beide processen zich tegelijkertijd afspelen zodat het ene niet per se uit het ander hoeft voort te komen. Niettemin zijn er een aantal buitenlandse (longitudinale) studies verricht waarin duidelijk werd aangetoond dat discriminatie voorafging aan een slechtere gezondheidstoestand. Ook studies naar de invloed van herhaaldelijke blootstelling aan stressoren laten zien dat de stressor discriminatie een duidelijke impact heeft op de geestelijke gezondheidstoestand.

AANBEVELINGEN

Ons onderzoek is een van de eerste studies in Nederland naar het verband tussen discriminatie en depressie uitgevoerd onder jonge Turkse en Marokkaanse Nederlanders. De resultaten nodigen uit tot de aanbeveling om discriminatie vaker mee te nemen in studies naar de slechtere gezondheidstoestand van allochtone jongeren. Daarbij moet onderscheid gemaakt worden tussen de verschillende domeinen waarbinnen jongeren discriminatie ervaren. Zo bleek er verband te bestaan tussen groepsdiscriminatie op school en depressie onder Marokkaanse jongeren, maar niet onder Turkse jongeren. Als dui-

FOTO: JOYCE VAN BELKOM/HH

► minatie is in dit model een stressor die reacties in het lichaam veroorzaakt welke op hun beurt een negatieve invloed hebben op de gezondheid.

DISCRIMINATIE

Uit onderzoek in Engeland en de Verenigde Staten komt naar voren dat discriminatie een grote rol speelt in de levens van mensen uit etnische minderheidsgroepen. Onder Afro-Amerikanen zegt 49 procent te maken hebben gehad met discriminatie en hetzelfde geldt voor 50 procent van alle andere niet-blanken. Wij vonden in ons onderzoek dat Marokkaanse jongeren zich significant vaker gediscrimineerd voelden dan Turkse jongeren, zowel op persoonlijk als op groepsniveau. Van de Marokkaanse jongeren gaf 51 procent aan zich af en toe gediscrimineerd te voelen en bij 17 procent was dit regelmatig tot vaak het geval. Van de Turkse jongeren voelden respectievelijk 42 en 11 procent zich af en toe of vaker gediscrimineerd. Marokkaanse jongeren zeiden zich dikwijls als groep gediscrimineerd te voelen.

▲ Preventie activiteiten kunnen leren om beter om te gaan met discriminatie.

Met name in contacten met de politie en op het werk. Voor Turkse jongeren gold dit niet. In de andere domeinen (school, overheid, straat) waren er geen verschillen te vinden.

Opvallend genoeg meldden Turkse jongeren vaker depressieve symptomen (37 procent). Onder de Marokkaanse groep bedroeg dit 28 procent. Voor zowel Marokkaanse als Turkse jongeren vonden we een positief verband tussen discriminatie en depressie. Jeugdigen die zich persoonlijk meer gediscrimineerd voelden, rapporteerden wel drie keer zo vaak depressieve symptomen dan degenen die zich niet gediscrimineerd voelden. Dit verband was sterker onder Marokkanen dan onder Turken. Discriminatie op groepsniveau bleek niet samen te hangen met depres-

Marokkaanse jongeren voelen zich het meest gediscrimineerd, streamer kort!

Discriminatie is een stressor die negatieve invloed heeft op de gezondheid

delijk is in welke domeinen discriminatie de meeste impact heeft op het welbevinden, kunnen preventieve activiteiten worden ontwikkeld die zich specifiek op deze domeinen richten. Om preventie nog beter gestalte te geven, is bovendien zicht nodig op de vraag via welke mechanismen discriminatie tot stress leidt en tot welke typen stress. Een volgende aanbeveling is dan ook om vooral onder jongeren meer onderzoek te doen naar de rol van discriminatie. Er zijn aanwijzingen dat discriminatie eveneens impact heeft op de identiteitsontwikkeling (waaronder gevoel van eigenwaarde). Als ook daarover meer bekend is, kan er nog gericht worden gewerkt aan preventieprogramma's. Bijvoorbeeld behandeling op school van het

▼ Tussen discriminatie op school en depressie blijkt verband te bestaan.

thema discriminatie. Daarnaast kunnen kwetsbare jongeren via het aanleren van copingstrategieën leren omgaan met bepaalde vormen van discriminatie, zodat ze de negatieve effecten ervan beter kunnen tegengaan. ●

Karen Hosper is onderzoeker en projectleider bij Pharos.

Dit artikel is een verkorte Nederlandstalige bewerking van: Tobias K. van Dijk, Charles Agyemang, Matty de Wit & Karen Hosper: The relationship between perceived discrimination and depressive symptoms among young Turkish-Dutch and Moroccan-Dutch. *The European Journal of Public Health*, July 9, 2010.

De genoemde literatuur is op te vragen bij de redactie.

DISCRIMINATIE ALS ZIEKMAKENDE FACTOR IN EEN MENSENLEVEN

Frantz Fanon – filosoof, psychiater en schrijver – was een van de eerste wetenschappers die aandacht vroeg voor het fenomeen discriminatie als ziek makende factor in een mensenleven. De naam van Fanon werd onsterfelijk door zijn boeken: *Zwarte huid, blanke maskers* (1952) en *De verworpenen der aarde* (1961). In beide boeken beschrijft hij de machtsverschillen tussen mensen met een verschillende huidkleur, religie of etnische afkomst en de ziekmakende effecten van miskennen en ontkennen. Fanon werd geboren in 1925 in Martinique. Hij diende in het Franse leger tijdens de Tweede Wereldoorlog, studeerde medicijnen en psychiatrie in Lyon, en werd vervolgens hoofd van de afdeling psychiatrie van een Frans ziekenhuis in Algerije. Tijdens de Algerijnse oorlog distantieerde hij zich van Frankrijk en gaf hij zijn baan in het ziekenhuis op, omdat hij vond dat de psychiatrische ethiek onverenigbaar was met het beleid, de lichamelijke mishandelingen en de psychische vernederingen van het koloniale systeem.

Als psychiater in Frankrijk werkte hij veel met migranten uit de Franse Antillen en deze ervaringen vormden de basis voor *Zwarte huid, blanke maskers*. Een boek over de psychische stoornissen die hij bij Antillianen in Frankrijk waarnam. Zoals bijzondere vormen van minderwaardigheidsgevoelens die hij toeschreef aan de discriminatie waarmee zij dagelijks te maken hadden. Ook persoonlijk kwam hij er snel achter dat opgenomen te mogen worden in de Franse maatschappij onvermijdelijk verbonden was aan vernederende stereotype opvattingen over ras en vooroordelen over cultuur. Kennis is geen macht als je zwart bent, zo ontdekte hij, en het hoogst haalbare voor de zwarte mens is om een tweederangs, semi-burger te worden.

FOTO: BERT SPIERTZ / HH

ONDERZOEK EN DATAVERZAMELING

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de GGD Amsterdam en het Academisch Medisch Centrum (AMC). De gegevens zijn afkomstig uit de LASER studie (*Lifestyle in Amsterdam: Study among Ethnic Groups*). Hierin zijn in totaal 1200 jonge mensen (10 tot 30 jaar) van Turkse en Marokkaanse afkomst geïnterviewd over hun leefstijl en gezondheidstoestand, waaronder de mentale gezondheid. De mondelinge interviews zijn voornamelijk thuis afgenomen door interviewers met een zelfde etnische achter-

grond als de respondent. Deze respondenten zijn afkomstig uit een willekeurige steekproef van adressen uit de gemeentelijke basisadministratie (GBA) van Amsterdam. De respons was 57 procent onder de Turkse groep en 55 procent onder de Marokkaanse groep. De onderzochte groep had een gemiddelde leeftijd van 19 jaar, bestond uit ongeveer evenveel mannen als vrouwen en was grotendeels (71 procent) in Nederland geboren (tweede generatie).

